

Universiteit
Leiden
The Netherlands

**Review of Nulens G., Hafkin N., Audenhove L. van, Cammaerts B. (eds.):
'The digital divide in developing countries: towards an information society
in Africa'**

Polman, K.

Citation

Polman, K. (2003). Review of Nulens G., Hafkin N., Audenhove L. van, Cammaerts B. (eds.): 'The digital divide in developing countries: towards an information society in Africa'. *Internationale Spectator*, 57(2), 105-106. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/10083>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/10083>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

raffinagetekorten in de Verenigde Staten stuwden de eindproductprijzen op. Zowel de Verenigde Staten als de Europese Unie hebben inmiddels energieplannen gemaakt waarin zij pogen het hoofd te bieden aan de nieuwe realiteit van de komende decennia: de groeiende importafhankelijkheid en de toenemende concentratie van olie-exporten uit slechts een beperkte groep landen. Voor veel landen is olie van strategisch belang, waardoor binnenlandse en regionale

conflicten in de olierijke landen rondom de Perzisch/Arabische Golf automatisch ook de politiek-strategische en economische belangen treffen van de Verenigde Staten, Europa en Aziatische landen. Noreng concludeert dat het risico dat conflicten over olie escaleren, binnen de groep van olieproducerende landen, maar ook tussen producenten en consumenten, de afgelopen jaren groter is geworden. Gezien de actualiteit van het moment en ook de vele zin en onzin die over

het conflict met Irak is gezegd en geschreven, is Norengs boek een echte aanrader. Het is rijk aan informatie, maar vooral rijk aan politiek-economische analyse van het hoe en waarom van de spanningen op de oliemarkt.

DR. C. VAN DER LINDE is hoogleraar internationale politieke economie en internationale oliemarkten aan de Universiteit Leiden en hoofd van het Clingendael International Energy Programme (CIEP) van het Instituut Clingendael.

Overbrugging van de digitale kloof in Afrika?

KATRIEN POLMAN

IN MEI 1996 WERD DOOR DE CONFERENTIE van ministers van de Economische Commissie voor Afrika (ECA) van de Verenigde Naties het *African Information Society Initiative* (AISI) aangenomen, met de bedoeling een kader te creëren voor de opbouw van een adequate infrastructuur voor informatie- en communicatietechnologie (ICT) in alle landen van Afrika. De visie achter het initiatief is dat Afrikaanse landen door gebruik te maken van de informatierevolutie van de jaren negentig de 'digitale kloof' ten opzichte van de rest van de wereld zouden kunnen overbruggen. Drie jaar na de aanvang van het initiatief stond de Afrikaanse informatiemaatschappij centraal op de eerste conferentie van het *African Development Forum* (ADF) in Addis Abeba, gewijd aan 'The challenges to Africa of globalisation and the information age'. Hierbij werd de stand van zaken na drie jaar AISI geëvalueerd aan de hand van vier hoofdthema's:

- 1 Afrika in de mondiale informatie-economie;
- 2 Afrika's informatie-infrastructuur;
- 3 democratisering van de toegang tot de informatiemaatschappij; en
- 4 het gebruik van ICT voor 'verbeterd bestuur' (*improved governance*).

Een aantal bijdragen die op de ADF-bijeenkomst in 1999 werden gepresenteerd, is in dit boek gecombineerd met artikelen van internationale wetenschapslieden die zich bezighouden met de Afrikaanse informatiemaatschappij. Vergelijking met de verslagen van de ADF op het internet¹ leert dat de ADF-bijdragen voornamelijk te vinden zijn in deel 2 van het boek, 'Challenges and opportunities of ICTs in Africa'. Dit deel wordt voorafgegaan door twee hoofdstukken waarin scenario's voor een informatiemaatschappij in Afrika worden geschetst. Het derde deel van het boek bevat vier *case studies*, terwijl het vierde en laatste deel bestaat uit een evaluatie van AISI tot het jaar 2001, van de hand van Nancy Hafkin, coördinator van AISI in de periode 1996-2000.

In het eerste hoofdstuk schetsen Leo van Audenhove, Gert Nulens, Jean-Claude Burgelman en Bart Cammaerts wat zij noemen het *dominante scenario* voor het bereiken van 'de mondiale informatiemaatschappij', een scenario gekenmerkt

G. Nulens, N. Hafkin, L. Van Audenhove & B. Cammaerts (red.): *The digital divide in developing countries: towards an information society in Africa*. Brussel: VUB University Press, 2001; 342 blz.; 19,70 euro; ISBN: 92-1-125084-6

door liberalisering, privatisering en het terugdringen van de rol van de overheid op ICT-gebied. De auteurs plaatsen kanttekeningen bij dit scenario wat betreft de toepassing ervan op ontwikkelingslanden. Zo wordt er in het dominante scenario te zeer de nadruk gelegd op ICT-infrastructuur en wordt er ten onrechte van uitgegaan dat verbeterde toegang tot ICT vanzelf zal leiden tot sociaal-economische ontwikkeling. Het is, aldus de auteurs, noodzakelijk dat meer rekening wordt gehouden met lokale omstandigheden en behoeften en dat op nationaal niveau een actief (overheids)beleid gevoerd wordt om ICT te integreren in bredere ontwikkelingsplannen.

De hoofdstukken over Afrika die volgen lijken een dergelijke aangepaste aanpak ook in mindere of meerdere mate voor te staan. Na een overzicht van de rol van het AISI door Karima Bounemra Ben Soltane,

waarin vooruitgelopen wordt op de vier ADF-thema's, worden die thema's vervolgens uitgewerkt in deel 2 van het boek. Veel feitelijke informatie over de stand van zaken op het gebied van Afrika's informatie-infrastructuur is te vinden in de bijdrage van Michael Jensen, die overigens regelmatig vergelijkbare overzichten op het internet publiceert.²

Om een wat duidelijker beeld te krijgen van hoe het gesteld is met Afrika's achterstand op ICT-gebied en initiatieven die sinds 1996 genomen zijn om deze achterstand in te halen, zijn de *case studies* het meest interessant. Twee landenstudies geven een verschillend beeld van ontwikkelingen op het Afrikaanse continent: Sherif Kamel geeft een zeer positief beeld van recente initiatieven in Egypte, waar ICT's geïntegreerd lijken te worden binnen een breder sociaal-economisch beleid, terwijl Eric Mazango kritisch is over het ontbreken van een coherent ICT-beleid in Zimbabwe.

Daarnaast zijn twee thematische *case studies* opgenomen, één over het gebruik van ICT door Afrikaanse NGO's (door Aida Opoku-Mensah) en één over het gebruik van ICT voor ontwikkeling in zg. 'telecentres' (door Pieter Conradie). Telecentra worden gedefinieerd als publiekscentra die toegang geven tot geavanceerde ICT, waarbij tevens training, ondersteuning in het gebruik en (inhoudelijke) informatiediensten aangeboden worden. Telecentra – ook wel 'community technology centres', 'telecottages' en 'community teleservice centres' genoemd – worden ook door andere auteurs in dit boek als voorbeeld genoemd van een aangepaste benadering van het probleem van de 'digitale kloof', en dan in het bijzonder de kloof die in veel Afrikaanse landen bestaat tussen stad en platteland. Eén van de doelen van het eerder geschetste dominante scenario voor het bereiken van een mondiale informatiemaatschappij, universele ICT-diensten ('universal services'),

d.w.z. iedereen zijn eigen pc, internetaansluiting e.d., lijkt inmiddels algemeen als onrealistisch beschouwd te worden. In plaats daarvan is het streven nu naar betaalbare openbare toegang ('universal affordable access') tot ICT op bereikbare plaatsen, zoals de genoemde (rurale) telecentra. Anderzijds is uit de ervaring in een land als Zuid-Afrika gebleken dat het resultaat van dergelijke initiatieven gemengd is. Lessen die getrokken kunnen worden uit die ervaringen zijn onder meer dat ICT-projecten nooit uit moeten gaan van de technologie zelf, maar dat technologie in dienst moet staan van een breder ontwikkelingsdoel (bijv. op het gebied van onderwijs, *community development*, gezondheidszorg) en dat het beste resultaat bereikt wordt door toepassing van een combinatie van diverse technologieën voor uiteenlopende doeleinden.

In het slothoofdstuk concludeert Nancy Hafkin dat Afrika in de periode 1996-2001 weliswaar veel vooruitgang geboekt heeft op de weg naar de informatiemaatschappij, maar dat vanuit het perspectief van de mondiale 'digitale kloof' Afrika toch steeds verder achterblijft bij de rest van de wereld. Als belangrijkste reden ziet zij – en zij niet alleen – het achterblijven van de ontwikkeling van de benodigde infrastructuur. En daarmee zijn we terug bij een knelpunt dat door het hele boek heen speelt: de kosten van ICT in Afrika en de hoge investeringen die nodig zijn om de infrastructurele achterstand weg te werken. Michael Jensen, beschouwd als een expert op het gebied van het internet en Afrika, is positief in dit opzicht; hij verwacht dat zowel de internationale gemeenschap als nationale regeringen in Afrika de komende jaren aanzienlijke bedragen zullen uittrekken voor het dichten van de digitale kloof.

Al met al is de teneur van dit boek vrij optimistisch, en er is niets te bespeuren van de scepsis van

andere auteurs, die waarschuwen voor het gevaar van cyberimperialisme en een nieuwe 'technolonization' van Afrika.³ Wél wordt geconcludeerd dat Afrika nog een lange en moeilijke weg te gaan heeft voordat de digitale kloof – zowel die ten opzichte van Westerse landen als de informatiekloof binnen Afrikaanse landen – volledig overbrugd is.

Het is jammer dat het boek kennelijk wat haastig gepubliceerd is, zodat er wat redactionele slordigheden te constateren zijn: paragraafkopjes zijn verwisseld in één hoofdstuk, de voetnoten bij een ander hoofdstuk kloppen niet, en de hoofdstukken zelf zijn niet genummerd. Verder ontbreekt een index, wat in een boek met een veelheid aan thematische en geografische voorbeelden en daarnaast gebruik van veel specialistische termen en afkortingen bepaald een gemis is. Begrijpelijk is deze haast echter wel, want ontwikkelingen op ICT-gebied gaan snel, en zoals Karima Bounemra Ben Soltane concludeert: 'Indeed, so dynamic is the ICT sector that it cannot be captured in a still motion picture.' Een boek als dit kan dan ook niet gezien worden als een weergave van de actuele situatie van de ICT-sector in Afrika, maar is nuttig als terugblik op initiatieven van de laatste jaren om de digitale kloof te dichten en de lessen die daaruit getrokken zijn.

Noten

- 1 www.uneca.org/adf99
- 2 Zie voor het meest recente: <http://www3.sn.apc.org/>.
- 3 Zie Bosah Ebo's artikel in *Mots Pluriels*, no. 20, februari 2002 (<http://www.arts.uwa.edu.au/MotsPluriels/MP2002be.html>).

KATRIEN POLMAN is als documentaliste verbonden aan de bibliotheek van het Afrika-Studiecentrum te Leiden.